

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Institut mezioborových studií Brno

Bakalářská práce

Brno 2010

Václav Vokřál

**UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ**

Institut mezioborových studií Brno

Záškoláctví a jeho příčiny

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Alena Plšková

Vypracoval:

Václav Vokřál

Brno 2010

Motto: „ ... ve výchově musí jít ruku v ruce zušlechťování rozumu, řeči a činů.“

Jan Ámos Komenský

Informatorium školy mateřské

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Záškoláctví a jeho příčiny zpracoval samostatně a použil jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.

Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

Brno 26.04.2010

.....

Podpis

Poděkování

Děkuji PhDr. Aleně Plškové za cenné rady, připomínky a trpělivost při spolupráci, které mi poskytla při vedení mé bakalářské práce.

Dále bych chtěl poděkovat řediteli ZŠ Cerhenice Mgr. Janu Hraničkovi a řediteli Gymnázia Český Brod Mgr. Vladimíru Libovickému za spolupráci při provádění dotazníkového šetření.

Také bych chtěl poděkovat své manželce Miladě Vokřálové a svým dcerám Daně a Pavle za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytly za celou dobu mého studia a při zpracování mé bakalářské práce. Jejich podpora byla pro mne neocenitelná a nesmírně si jí vážím.

Václav Vokřál

Obsah

Úvod	2
1. Současné školství v ČR	3
1.1. Historie	3
1.2. Legislativa řešící záškoláctví	4
1.3. Pojem záškoláctví	6
2. Příčiny záškoláctví v rodině	7
2.1. Rodina - výchovné prostředí	7
2.2. Přehnaná péče a neúměrné nároky rodičů	9
2.3. Skryté záškoláctví	10
3. Příčiny záškoláctví ve škole	12
3.1. Školní fobie a negativní vztah ke škole	12
3.2. Šikana	12
3.3. Drogy a závislosti	15
4. Možnosti intervence	17
4.1. Spolupráce s odborníky	19
4.2. Prevence	20
Praktická část	
5. Základní popis, použité metody a cíle průzkumu	23
5.1. Průzkum zaměřený na příčiny záškoláctví	26
5.2. Výsledky výzkumu a jejich využití v praxi	33
Závěr	35
Resumé	36
Anotace	37
Seznam použité literatury	38
Seznam příloh	39

Úvod

Záškoláctví představuje jeden z velkých problémů současné doby. Bývá mimo jiné signálem toho, že rodina takového žáka - záškoláka nefunguje tak, jak má. Navíc se záškoláci ve velké míře dopouštějí v čase, kdy nejsou ve škole, mnoha protiprávních jednání jako jsou krádeže v obchodech, poškozování cizího majetku a podobně.

Téma záškoláctví jsem si vybral pro jeho společenskou závažnost. Nemalou roli ve výběru tématu hrála i moje praxe a zkušenosti s mládeží, jež jsem získal u kriminální policie a také jako člen komise pro projednávání záškoláctví při Místním úřadu Městské části Praha 4 Jižní Město.

Cílem bakalářské práce bylo v rovině teoretické popsat příčiny záškoláctví jako patologického jevu, a to se zaměřením na důvody. Pokusil jsem se charakterizovat jak příčiny vyplývající ze špatně fungujících, případně nefunkčních rodin, tak i příčiny ve školním prostředí.

V praktické části bylo mým cílem provést podrobné šetření u vybraných vzorků žáků a studentů. V dotazníku jsem se zaměřil jak na vlastní příčiny, tak i na chování v době, kdy byli žáci či studenti mimo školní prostředí, čím se zabývali, s kým se scházeli, zda páchali trestnou nebo jinou protiprávní činností. Dále jsem porovnal příčiny záškoláctví u žáků 9. třídy základní školy a studentů 4. ročníku čtyřletého gymnázia.

Podrobným šetřením jsem chtěl potvrdit nebo vyvrátit hypotézy, zda chodí za školu více dívky nebo chlapci. Další zkoumanou otázkou bylo, zda měla blízkost se maturita vliv na záškoláctví u žáků gymnázia. Též jsem se zaměřil na zjištění, zda žáci základní školy jako psychicky a fyzicky méně vyzrálé osobnosti, více zneužívají záškoláctví k páčání trestné činnosti či jiných závažných protiprávních jednání v porovnání se studenty gymnázia.

Získané poznatky mi posloužily ke zpracování rozdílných příčin záškoláctví na základní škole a gymnáziu

Moje závěry, vyplývající z vyhodnocení dotazníků, mají ukázat současné příčiny záškoláctví u zvoleného vzorku dětí. Doufám, že svou prací přispěji k aktualizaci výše zvoleného tématu, neboť je nutno hledat a ověřovat příčiny, aby mohlo být včas a efektivně působeno a to jak v rovině primární prevence, tak v rovině sekundární a terciární prevence.

Poznatky z této práce mohou propojit se získanými zkušenostmi při výchově mých dcer, které jsou v současné době studentkami gymnázia a České zemědělské univerzity.

Problém záškoláctví je stále aktuální a moje práce může být využita učiteli, školními metodiky prevence, výchovnými poradci a může pomoci i těm, kdo pracují s mládeží i v jiných oblastech.

1. Současné školství v ČR

1.1. Historie

Nejstarší byly klášterní (latinské školy), které vzdělávaly budoucí kněžstvo, proto se zde vyučovalo hlavně humanitním předmětům.

Povinná školní docházka u nás byla zavedena dekretem Marie Terezie v roce 1774 pro děti od 6 do 12 let. Školy byly zpravidla jednotřídní, kde se vzdělávali žáci více věkových skupin. Existovaly tělesné tresty jako například bití rákoskou přes prsty či jiné části těla, což bylo dle mého názoru účinné. Roku 1753 byla nařizována úřady povinná nedělní škola po odpolední nedělní mši. Později existovaly školy triviální, školy hlavní, normální a pětitřídní gymnázia, pro učitele byly krátkodobé kurzy.

Mezi světovými válkami to byla klasická gymnázia, měšťanské školy, sedmitřídní reálky, reálná gymnázia, kde se učila latina plus jeden živý jazyk.

Po válce zde byly školy 1. cyklu, školy 2. cyklu (OU, UŠ, SŠ pro pracující, SVVŠ, odborné školy a střední odborné školy a konzervatoře). Mimo to byly školy pro mládež vyžadující zvláštní péči. Nově vznikly pedagogické fakulty pro vzdělávání učitelů.

90. léta přinesla nový vysokoškolský zákon a začalo se pracovat na přípravě nového školského zákona. Bílá kniha – jedná se o národní program rozvoje vzdělávání v české republice, je v ní formulována vládní strategie v oblasti vzdělávání.

Současný vývoj zahrnuje:

Sorbonskou deklaraci z 25. května 1998 - zdůrazněna ústřední role vysokých škol ve vývoji evropské kulturní dimenze:

- přijetí srovnatelných VŠ stupňů
- přijetí systému založeného na 2 cyklech - pregraduálním a postgraduálním.

Dále došlo k vypracování systému kreditů, které už v současné době využívá většina vysokých škol.

V současné době je podporována mobilita, což je možnost studovat na kterékoliv vysoké škole v EU a jsou možné přestupy mezi těmito školami. Například v oboru Sociální pedagogika IMS Brno je v rámci spolupráce s Polskou republikou i dalšími státy možnost odborných stáží a praxe na zahraničních vysokých školách.

Evropa znalostí – význam vysokoškolského studia a informační společnosti v současné době – vybudování projektu eEurope – význam internetu při propojení států EU. (<http://rodina.dama.cz>)

Přechod na Rámcové vzdělávací programy

Již delší dobu probíhá přechod od striktně vymezených učebních osnov na **Rámcové vzdělávací programy**.

Na základě těchto Rámcových vzdělávacích programů si jednotlivé školy a to jak základní, tak střední vypracovávají své vlastní **Školní vzdělávací programy**.

V těchto programech jsou rozpracovány znalosti, schopnosti a dovednosti žáků ve formě tzv. kompetencí.

Tyto kompetence, jejichž cílem je všestranný rozvoj osobnosti představují soubor vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot. Prostředky směřující k cíli si vybírá každá škola sama. Určuje si pomůcky i hodinovou dotaci a další pravidla k dosažení plánovaných kompetencí. (Vaňková, 2009 s. 4-5)

Kurikulární dokumenty řeší vše, co se týká obsahu vzdělávání i to, čemu vyučovat, jak organizovat výuku, jaké použít metody a další. Zde bych si dovil odcitovat definici uvedenou ve skriptech Rámcový vzdělávací program a středoškolské vzdělávání: „Kurikulum jsou plány určené k řízení učení na školách, obvykle prezentované v permanentně obnovovaných dokumentech, které jsou vypracovány na několika úrovních obecnosti a implementace těchto plánů ve třídě, tyto plány jsou realizovány v učebním prostředí, které také ovlivňuje to, čemu se žáci učí.“. (Vaňková, 2009 s. 5)

1.2. Legislativa řešící záškoláctví

Z hlediska přestupkového zákona, který řeší případy, které se nepodařilo vyřešit školou samotnou, je přestupek na úseku školství a výchovy mládeže, kde se v § 31 odst. 1 uvádí, že: „**Přestupku** se dopustí ten, kdo ohrožuje výchovu a vzdělání nezletilého zejména tím, že nepřihlásí dítě k povinné školní docházce nebo zanedbává péči o povinnou školní docházku žáka“. (Přestupkový zákon)

Bude se tedy jednat o ty případy, kdy rodiče dítě do školy vůbec nepřihlásí a dítě nikdy do školy nechodilo nebo o případy, kdy rodič nedbal na to, aby dítě, které je do školy řádně přihlášeno, řádně do školy chodilo.

Za tento přestupek lze uložit pokutu až do výše 3.000,- Kč.

Z mé praxe v přestupkové komisi si pamatuji, že většinou byly ukládány pokuty spíše nižší a v některých případech nebyly ukládány vůbec, zejména pokud se jednalo o matky – samoživitelky. Zde bylo nutno zohlednit častou špatnou ekonomickou situaci neúplné rodiny.

Trestní zákon řeší závažnější případy zanedbání péče o děti, a to v § 201 tr. zákoníku **trestný čin** Ohrožování výchovy dítěte. Zde by z hlediska záškoláctví připadala v úvahu jednání, uvedená v odst. 1 „Kdo, byť i z nedbalosti, ohrozí rozumový, citový nebo mravní vývoj dítěte tím, že a) svádí ho k zahálčivému nebo nemravnému životu, b) umožní mu vést zahálčivý nebo nemravný život, c) umožní mu opatřovat pro sebe nebo jiného prostředky trestnou činností, nebo jiným zavrženíhodným způsobem, nebo d) závažným způsobem poruší svou povinnost o ně pečovat, nebo jinou svou důležitou povinnost vyplývající z rodičovské zodpovědnosti, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta“. V druhém odstavci řeší trestní zákoník umožnění dítěti hry na výherním hracím přístroji. Ve třetím odstavci jsou kvalifikované skutkové podstaty, které řeší závažnější způsoby jednání pachatele. (Trestní zákoník)

Vzhledem k tomu, že jde o práci s dětmi a jejich rodiči, je vždy nutno posuzovat každý případ zvlášť ve všech souvislostech tak, aby zásah byl co neúčinnější, ale co nejméně zasahoval do rodiny, aby nedošlo k narušení vzájemných vazeb, pokud samozřejmě existují.

Metodický pokyn MŠMT č. j. 10194/2002-14 ze dne 11. března 2002

Jedná se o pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu **záškoláctví**. Blíže rozvádím bod 4.2

Tento pokyn je zpracován do školních řádů v jednotlivých školách. Například na Gymnáziu Český Brod je též zpracován do minimálního preventivního programu, který se zabývá postupy při řešení sociálně patologických jevů s důrazem na prevenci, která je rozpracována do dlouhodobých, střednědobých i krátkodobých cílů. Pokud se týká záškoláctví, tak zde řeší zejména:

Předcházení takových jevů jako je: - kriminalita a delikvence
- ohrožování mravní výchovy mládeže

Zde mají stanoveny úkoly: - navázání kvalitnější komunikace s rodiči
- zlepšení spolupráce škola-rodina, učitel-žák-rodič
- činnosti pro volný čas
- dávat prostor pro organizované a plánované činnosti
- dávat prostor pro neorganizované a neplánované činnosti

Minimální preventivní program zahrnuje nespecifickou prevenci zaměřenou vytváření optimálních podmínek pro rozvoj osobnosti studenta, dále specifickou prevenci, která je zaměřena na předcházení a omezování výskytu jednotlivých forem rizikového chování.

1.3. Pojem záškoláctví

Záškoláctví je jakékoliv úmyslné zameškávání školní docházky, kdy žák buď vůbec nejde do školy nebo ze školy odejde na jednu nebo více hodin, aniž by o tom věděli rodiče nebo učitel.

Záškoláctví představuje vlastně únik z prostředí, ve kterém se z nejrůznějších příčin žák necítí dobře. Někdy se může jednat o impulsivní zkratkovité jednání, kdy žák z důvodu, například nepřipravenosti na výuku či písemnou práci se snaží vyhnout neúspěchu, jindy se jedná o plánované záškoláctví, kdy žák s rozmyslem a často s konkrétním plánem nejde do školy či z ní odejde v průběhu výuky. V neposlední řadě může jít o nudnou výuku, zejména u nadaných dětí, pro které je tempo výuky pomalé a při vyučování se nejprve nudí a posléze ztrácejí zájem o výuku a jdou raději za školu.

Jednotlivými příčinami se budu zabývat v dalších částech své bakalářské práce.

2. Příčiny záškoláctví v rodině

2.1. Rodina - výchovné prostředí

Pro každého žáka je rozhodující jakou má podporu ze strany rodičů, zda žije v příjemném prostředí a jaký má vypěstovaný citový vztah k rodičům, respektive k celé rodině.

Rodina je základní prvek socializace. I když socializace probíhá po celý život, tak první roky života jsou rozhodující a tedy i působení rodiny má rozhodující vliv na utváření osobnosti a její vlastnosti. „Proces socializace jako takový je nezáměrný a probíhá nahodile a živelně po celý život... Proces výchovy je naopak vždy záměrný a cílevědomý.“ (Kraus, 2009, s. 18)

Na výchovu mají velký vliv výchovné styly rodičů. Záleží na tom, jestli jsou autoritativní, dominantní či zda jsou shovívaví a řídí se podle dítěte, případně mohou být nevšimaví a neposkytující dostatek citu a opory. V pozdějším věku se vliv rodiny snižuje, vzrůstá vliv dalších výchovných institucí jako škola, sportovní kluby a další, později zaměstnaní.

Je tedy zřejmé, že pokud selhává ve svojí roli rodina, je nutné, aby v procesu socializace a výchovy nastoupila škola, případně další prvky společenského vzdělávání a výchovy.

„Proces, ve kterém potom dochází k nápravě a snaze o vrácení člověka do normálního života, je označován jako resocializace.“ (Kolář, 2007 s. 16) V případě záškoláka je nutné nastavit takový proces, ve kterém po zjištění skutečných příčin a důvodů záškoláctví tyto příčiny odstraníme. Následně mu musíme pomoci, aby se znovu zapojil do školní práce, dohnal zmeškanou látku a to za spolupráce jak rodičů, tak případně dalších odborníků.

Neúplná rodina

Zda žák žije v neúplné rodině, má zásadní vliv na jeho výchovu. V dnešní době je téměř polovina manželství rozvedených nebo rozpadlých. Tato skutečnost se projevuje zejména na citové stránce dětí. Rodič, který zůstal s dítětem, bývá to ve většině případu matka, se sice snaží svému dítěti věnovat. Vzhledem k povinnostem, vyplývajícím z nutnosti věnovat značnou část volného času vedení domácnosti, na dítě nemůže mít tolik času, jako když jsou na domácnost dva.

Často se stává, zejména z ekonomických důvodů, že rodič přichází domů až večer a nemůže mít takovou kontrolu nad stráveným volným časem dítěte. Zvláště, když druhý

z rodičů nejeví zájem nebo bydlí v takové vzdálenosti, že se nemůže s dítětem setkávat tak často, aby jej mohl nějakým znatelným způsobem kladně ovlivnit.

Rodič nemá přehled o tom, s kým dítě kamarádí, kam chodí a co tam dělá. Pokud tato situace trvá delší dobu a dítě je bez konkrétních zájmů, nemá vztah ke sportu či jiným vhodným zájmovým aktivitám, je to jen otázka času, kdy se dostane do skupiny závadové mládeže.

S touto skupinou pak dítě často páchá trestnou činnost jako jsou krádeže, vandalství, násilná trestná činnost a další.

Kazuistika

V minulosti jsme v pracovním týmu Kriminální policie na dislokovaném pracovišti v Praze 4 Jižním Městě vyšetřovali nezletilého JV. Žil s matkou, která na něho neměla tolik času, a ani síly, aby dohlédla na řádnou docházku do školy.

Matka byla projednávána v přestupkové komisi pro záškoláctví, a i když byl z preventivních důvodů nezletilý také pozván na jednání přestupkové komise, nemělo to na něho žádný vliv. V brzké době se zapojil do závadové skupiny mládeže, se kterou začal páchat trestnou činnost. V partě prováděli nejprve drobné krádeže, později vloupání do různých objektů a motorových vozidel. On sám později začal krást v různých objektech, jako kancelářích, průmyslových objektech, kde vnikal do neuzamčených prostor a odcizoval volně odložené věci. Takto například vnikl do lékařského pokoje ve velké pražské nemocnici, kde odcizil z kufříku peněženku s větším obnosem peněz, ale to mu nestačilo. V kufříku našel klíčky od vozidla Hyundai Sonata, což v té době byl nový typ vozidla, kterých moc nejezdilo. Toto vozidlo našel na parkovišti před nemocnicí a bez problémů s ním odjel. K tomuto nutno poznamenat, že na 15 let měřil asi 170 cm, a tak nebyl za volantem nápadný.

Vzhledem k tomu, že neměl řidičský průkaz ani žádné zkušenosti s vozidlem, havaroval za Prahou, nechal je zde a domů se za odcizené peníze vrátil taxíkem. Později mu byla prokázána rozsáhlá trestná činnost a byl vzat do vazby, protože hrozilo nebezpečí, že v trestné činnosti bude pokračovat.

Je zřejmé, že jeho morální kredit byl tak narušen, že nepřestal s protiprávním jednáním ani po účasti na přestupkové komisi a ani po té, co začala být jeho trestná činnost vyšetřována.

Nefunkční rodina

Některé rodiny neplní svoji funkci vůbec nebo jen částečně. Převážně se jedná o rodiny, kde byl jeden nebo oba rodiče trestáni, jsou závislí na alkoholu, drogách apod.

Zde dítě nemá nejen potřebný klid na učení, ale často ani není vybavenou základními školními pomůckami nemluvě o takovém vybavení jako je počítač či další elektronická zařízení.

V takových nefunkčních rodinách je dítě vystaveno mnoha negativním vlivům, nejsou naplněny jeho potřeby po citové stránce, nemá vzor v pracovních návycích, a ani správný morální příklad chování. V neposlední řadě jsou to i špatné hygienické návyky, které dítě mohou vyřazovat z kolektivu a tím je odrazovat od školní docházky.

Jako další negativní jev v nefunkční rodině může být nejen špatný příklad, ale i přímé svádění k zahálčivému životu, když rodiče dítě neposílají do školy nebo mu omluví bezdůvodně zameškané hodiny.

V krajním případě rodiče posílají své děti krást či páchat jinou trestnou činnost, aby získali prostředky na chod domácnosti nebo i na alkohol či drogy.

Zde bývá největším problémem, že rodiče se školou většinou vůbec nespolupracují, a tak je omezena možnost intervence již v počátcích zanedbávání školní docházky.

2.2. Přehnaná péče a neúměrné nároky rodičů

V mnohých rodinách se setkáváme i s přehnanou péčí, kdy zpravidla matka o dítě přemíru pečuje, chrání ho před vnějšími vlivy, nenechá jej zatěžovat úkoly, které za něj vypracovává, vyřizuje za něho i věci, které by si dítě mohlo vyřídit samo. Z takového dítěte pak vyrůstá nesamostatný jedinec, který se není schopen přizpůsobit vnějšímu světu. Při kontaktu s realitou selhává a často nároky při školní práci nezvládá a řeší je útekem ze školy.

V některých rodinách jsou na děti kladeny neúměrné požadavky na výkon a výsledky ve škole. Děti jsou takovými nároky stresovány, což ještě snižuje jejich schopnosti. Pokud se k tomu přidají neúměrné tresty za špatné výsledky, tak je to cesta nejen k záškoláctví, ale často i k útekům z domova. Není výjimkou, že z důvodu nesplněných nároků, se mezi dítětem a rodičem nevytvoří kladná citová vazba a dítě s oploštěnými citovými vazbami potom snadno podlehne vlivu svých vrstevníků ze závadové skupiny mládeže.

Kazuistika

V rámci členství v komisi pro projednávání záškoláctví jsem se setkal s případem záškoláka, který měl velké množství zameškaných hodin, i když byly omluveny. Jeho matka byla zástupkyní ředitelky na Základní škole, kam její syn docházel a jeho otec byl lékař ve velké pražské nemocnici. Žák si neustále stěžoval na nějaké potíže, bál se kolektivu a matka jej nechávala doma, učila jej sama a případně, pokud přišel do školy, tak si ho nechávala u

sebe v kabinetu, kde mu zadávala práci. Tuto situaci, která trvala několik měsíců, možná let (to se nepodařilo prokázat), rodiče odmítali řešit za pomoci odborníků. Svého syna omlouvali s tím, že má strach ze sociálních vztahů, odmítá se kamarádit se spolužáky, bojí se docházet do školy. Otec dokonce uváděl, že syn je v takovém psychickém stavu, že kdyby ho nutili chodit do školy, mohl by spáchat sebevraždu. Je s podivem, že takový zkušený a vzdělaný lidé nevyhledali odbornou pomoc, protože bylo zřejmé, že jejich syn trpí závažnou poruchou, kterou je nutno intenzivně léčit. Na základě jednání jim bylo doporučeno neprodleně vyhledat odborníka z oboru psychiatrie.

Nejednotnost výchovy

S nejednotností výchovy se setkáváme zejména v rodinách, kde jsou vazby nějak narušeny, zejména rozvodem či rozchodem partnerů, někdy i velmi odlišnými povahovými rysy.

Pokud rodiče střídají různé způsoby výchovy nebo nejsou jednotní v nárocích na dítě, pak je dítě zmateno, protože má rodiče rádo a chce rodičům vyhovět, což ale není možné. To vede ke zmatkům a posléze i snaze vyhnout se nepříjemnostem.

Zejména pokud je jeden z rodičů velmi přísný a druhý rodič dítě chrání, dochází k vzájemnému podryvání jejich autority.

2.3. Skryté záškoláctví

Skryté záškoláctví není nový jev, setkávali se s ním učitelé hlavně na venkově již v dřívějších dobách, kdy rodiče své děti neposílali do školy, aby jim mohly pomáhat v jejich hospodářství.

V současné době se s tímto jevem setkáváme také. Jsou rodiče, kteří svému dítěti omluví nepřítomnost ve škole v případě běžné návštěvy příbuzných, při oslavách, narozeninách apod. Rovněž se setkáváme s tím, že dítě na rovinu řekne, že se mu nechce do školy, případně, že bylo za školou a některý z rodičů mu to omluví.

Když jsem tuto skutečnost konzultoval na školách, kde jsem prováděl dotazníkové šetření, byly mi tyto skutečnosti potvrzeny. Dokonce jsem se dozvěděl o krajním případě, kdy matka oslovila třídního učitele s tím, aby jí poslal seznam dnů, kdy její syn nebyl ve škole, že mu to omluví! Je zřejmé, že se o své dítě nezajímala, kdy a kam chodí, ale pouze chtěla mít vše v pořádku, aby se nedostala do „problémů“ s úřady.

Také je v současné době problémem, že pokud žák dosáhne osmnácti let, stává se dle zákona plnoletým a absence si může omlouvat sám. Dokonce škola potřebuje jeho souhlas, aby poskytla informace rodičům.

Do této kapitoly bych také zařadil pozdní příchody do školy. Z rozhovoru s žáky na různých školách jsem zjistil, že někteří učitelé jsou k tomuto jevu poměrně tolerantní a pokud tyto pozdní příchody nedosahují neúměrných časových limitů, tak je vůbec neřeší.

3. Příčiny záškoláctví ve škole

3.1. Školní fobie a negativní vztah ke škole

Školní fobie není častým jevem, ale pokud se vyskytne, je nutná pomoc odborníka. Zpravidla se jedná o psychickou poruchu, kdy jak uvádí PhDr. Miroslav Vocílka CSc. „...jde o nepřiměřený strach a úzkost z různých předmětů, osob a věcí. (Vocílka, 1998, s. 24)

Školní fobie, jinak také odmítání školy, je závažný jev, který vychází z vnitřních duševních příčin žáka. Tito žáci mívají zpravidla dlouhodobou absenci, většinou si stěžují na nějaké fyzické obtíže, aniž by se nějaká nemoc jakkoliv projevila. Tyto příznaky většinou vymizí jakmile se dítě dozví, že může zůstat doma.

Elliott a Place v publikaci *Dítě v nesnázích* uvádí, že děti, které odmítají školu, mají zpravidla větší zájem o studijní záležitosti, ale více se bojí o rodiče a zdráhají se opustit domov. (Elliott, Place, 2002, s. 41)

Strach ze školy také může vznikat u dětí, které jsou rodiči rozmazlovány a je jim věnována přehnaná péče. Takové děti mají nízké sebevědomí, a když potom nastoupí do školy sebevětší problém, se kterým si nedovedou poradit, u nich vzbuzuje strach a může vyvolat školní fobii. (Krowatschek, 207, s. 37-39)

3.2. Šikana

V současné době je šikana jedním z dalších velkých problémů na našich školách a nejen na školách. S určitou formou šikany se můžeme setkat i ve výchovných ústavech, v zaměstnání (boxing, mobbing), sportovních klubech a dalších institucích. Šikana může mít různé formy, jednak přímé fyzické násilí, dále vyhrožování a zastrašování nebo psychické formy, kdy s obětí nekomunikují, ignorují ji, případně ji ničí věci, nutí, aby jim dávala své věci a pod.

Vzhledem k závažnosti šikany byl vydán Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení.

Michal Kolář ve své knize *Bolest šikanování* nabízí „Trojrozměrný praktický pohled na šikanování“:

1. Pohlíží na šikanování jako nemocné chování, kdy „Jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně, týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci.“

2. Pohlíží na šikanování jako na závislost, kdy vzniká vazba mezi agresorem a obětí a oběť, která je delší dobu šikanována si poté ze strachu vypěstuje určitou závislost na agresoru a dokonce v případě vyšetřování agresora kryje.

3. Nakonec pohlíží na šikanování jako poruchu vztahů ve skupině, neboť zejména ve vyšších stádiích šikany se na ní podílí celý kolektiv, i když ne přímo, ale například pouhým mlčením.

V průběhu výzkumu šikany postupně vzniklo základní pětistupňové schéma, které je důležité zejména pro zhodnocení a výběr možné intervence.

V prvním stádiu tzv. zrodu ostrakismu si kolektiv vyčlení jednoho nebo více jedinců, kteří zpravidla nějakým způsobem vybočují z kolektivu, zejména tím, že jsou poddajnější, slabší konstituce, pomalejší a bojácnější. Samozřejmě v některých případech může jít o výjimečně nadaného žáka. Ostatní kolektiv ho vyčleňuje tím, že jej pomlouvá, nepůjčují mu pomůcky či sešity, dělají si z něj legrácky apod.

Druhé stádium - fyzická agrese a přitvrzování manipulace. Agresoři přitvrzují v násilí na obětním beránkovi, vychutnávají si svoji moc, násilí přitvrzuje a opakuje se a to za tolerance nezapojených jedinců.

Pokud nedojde k zásahu, vytvoří se tzv. „jádro“ – skupina agresorů, kteří už mají rozděleny určitým způsobem své role a vybírají si své stálé oběti nebo si přibírají další oběti.

Čtvrté stádium – většina přijímá normy agresorů. Jádro agresorů vytvoří takové prostředí, že všichni členové skupiny podléhají tlaku a přijímají normy agresorů. Do agrese se začínají aktivně zapojovat žáci, kteří s tím nesouhlasili a mlčky přihlíželi. V kolektivu dochází k proměně morálních norem a všichni přijímají vedení agresorů.

V pátém stádiu již dochází k naprosté totalitě. Kolektiv je rozdělen na agresory a utlačované, přičemž k agresorům se již přidávají i poslední členové kolektivu, kteří se násilí neúčastnili. „Brutální násilí se začíná považovat za normální, dokonce za výbornou legraci. Zbytky lidskosti jsou vytěsněny alternativní identitou, přijímající ideologii násilí, v níž není místa pro soucit s utrpením a kde zcela chybí pocit viny.“ (Kolář, 2005, s. 40)

V této chvíli je již oběť zcela závislá na agresoru a není schopna jakýmkoliv způsobem proti němu vystoupit a naopak při vyšetřování agresory kryje nebo zlehčuje jejich jednání s tím, že nejde o nic vážného, že je to legrace.

Pokud se šikana objeví, může být jednou z příčin záškoláctví oběti, která se takto vyhýbá násilí, které je na ní páčáno. Jednotlivá stádia jsou důležitá pro stanovení postupu při odhalování šikany a jejího odstranění. Pro vyšetřování je nutné, aby pedagog jednak dobře znal jednotlivá stádia, dále aby měl určité zkušenosti v této oblasti, protože oběť často

vypovídá zkresleně a se snahou agresory krýt. Naopak agresori velmi často lžou, křivě svědčí, případně nutí oběť, aby odvolala svoji výpověď či lhala. Rovněž ostatní členové skupiny, kteří jsou v případě vyššího stádia ztotožnění s agresory či se jich bojí, tak se vyhýbají výpovědím a odmítají říci, co se vlastně v kolektivu děje. Michal Kolář rovněž upozorňuje, že část rodičů své děti nekriticky chrání a odmítají se smířit s tím, že by se jejich dítě mohlo něčeho takového dopustit. (Kolář, 2005, s. 58)

Strach z nesplněných povinností

Strach z nesplněných povinností vyplývá z nepřípravenosti na výuku. Žák není naučen, či má být zkoušen nebo má psát písemnou práci. Též se jedná i o nechuť ke školní práci. Strach ze školního neúspěchu bývá také spojen s některými poruchami učení, o kterých se zmiňuji v další části práce.

Dále sem můžeme zařadit neprospívající děti, kdy tyto děti mají nižší intelektové schopnosti a nejsou schopny stačit výuce, ve škole je to přestává bavit a později i přestávají chodit do školy. Stejně tak dochází k problémům v případě dítěte nezralého pro školní docházku. Takové dítě, jak je uvedeno v publikaci Stav a příčiny záškoláctví na zvláštních školách (Vocílka, 1998, s.21), je ještě hravé, neumí se soustředit, nedokáže ovládat své jednání, vyrušuje při hodině a neumí se přizpůsobit školní práci a režimu ve škole.

Bohužel často rodiče neuposlechnou dobrých rad učitelů či pracovníků pedagogicko-psychologické poradny a i přes zjevnou nezralost své dítě do školy přihlásí.

Strach z pedagogů

Strach z pedagogů bývá další příčinou záškoláctví. Jedná se o přísného učitele, který klade na žáka nepřiměřené nároky, nebo mu schází dostatek pedagogického citu, či empatie. Může též docházet k nespravedlivému hodnocení žáka.

Všechny tyto faktory dítě stresují tak, že se začne školy bát. Pokud nedokáže strach překonat, řeší svou situaci útekem.

V takovém případě je nutné podhalení příčiny zvolit pro rozhovor s žákem prostředí dostatečné důvěry, neboť učitel představuje autoritu a je těžké si na něho stěžovat.

Žáci se zdravotním postižením

Žáci se zdravotním postižením se též uchylují k záškoláctví. Jedná se o děti s vadami řeči, tělesným postižením či o děti s poruchami učení nebo s jinou poruchou. Tito jedinci bývají posměchem ostatních a jsou vylučováni z kolektivu a tím jsou odrazováni od učení.

V některých případech se může i vada žáka zhoršovat vzniklou školní situací.

Řešení problému je plně v rukou pedagoga, který musí uvedený jev včas podchytit a efektivně zasáhnout.

Pokud takto neučiní, žák trpí pocity méněcennosti, které mohou vyústit až k odmítání školy s cílem vyhnout se zatěžujícímu prostředí.

3.3. Drogy a závislosti

Drogy jsou v dnešní době velmi závažným problémem a dochází k velkému nárůstu užívání drog i mezi školní mládeží. Bohužel v dnešní době je společnost velmi tolerantní k nejdostupnější droze – alkoholu. S alkoholem se děti setkávají od malička, protože je běžnou součástí většiny oslav, jak v rodině, tak ve společnosti, takže jej neberou ani jako drogu. Mladý organismus je značně přizpůsobivý a návyk na alkohol si vybuduje velmi snadno, ale následky jak po fyzické, tak po psychické stránce jsou velmi ohrožující.

Mezi drogy je nutno zahrnout i tabák, neboť dnešní mládež běžně začíná kouřit již na základní škole a neuvědomuje si, že na tabák resp. na jeho návykovou složku – nikotin vzniká závislost, které se později obtížně zbavuje. Bohužel velké procento kuřáků jsou kromě mužů i ženy a velmi mladé dívky, které dříve kouřily jenom sporadicky. Nejhorší je, že dnes není výjimkou těhotná žena nebo maminka tlačící kočárek s cigaretou v ruce. Přitom v odborné veřejnosti se hovoří o tom, že novorozenci kuřáček více pláčou a tento jev je způsobem abstinenciími příznaky z důvodu scházejícího nikotinu. Navíc se tohoto zlovyku dost obtížně zbavují.

Při mém šetření jsem se dotazoval, zda záškoláci v době, kdy byli za školou, požívali alkohol. Zjistil jsem, že 29,4% z gymnazistů a 33,3% záškoláků ze základní školy požívalo v té době alkohol. Je zřejmé, že záškoláctví je očividně spojeno s dalšími negativními jevy a v případě intervenčního zásahu je nutné se věnovat všem okolnostem, které se týkají záškoláctví, aby byly problémy řešeny komplexně a v celé šíři.

Když budu hovořit o dalších drogách, tak podle mého názoru nelze dělit drogy na tzv. tvrdé a měkké, neboť měkké drogy bývají zpravidla předstupněm požívání drog tvrdých. Vzhledem k tomu, že drogová závislost vede ke značné degradaci osobnosti, stává se pravidlem, že žák závislý na drogách se zaměřuje na shánění peněz na drogy a do školy přestává docházet úplně. Pokud tedy dochází k dlouhodobější absenci, je nutné se zaměřit na to, zda žák nepožívá drogy nebo jiné návykové látky.

V neposlední řadě bych se chtěl zmínit o jedné ze závislostí poslední doby – „gamblerství“. Závislost na hracích automatech je prvek posledních 20 let, kdy došlo

k velkému nárůstu počtu heren a rozšíření herních a výherních automatů v restauračních zařízeních. Tato závislost je nejen mezi dospělými a ale i mezi školní mládeží. I když současné právní předpisy mezi jiným zakazují tyto automaty v okolí škol a dalších zařízení věnujících se mládeži, personál, který by měl dohlížet, aby mládež do 18 let na těchto automatech nehrála, je nezodpovědný. Hraní jim umožňuje i když mu hrozí značné pokuty, případně i trestní stíhání.

Pokud žák propadne hráčské vášni, nejen že zameškává školu, ale ve snaze opatřit si prostředky na hraní, zpravidla nejprve bere doma peníze rodičům, případně prodává věci z domácnosti a pokud mu ani to nestačí a není proti tomu zakročeno, tak si začne opatřovat prostředky trestnou činností. Tento problém není jen v naší zemi, zajímavý přístup volí v Thajsku. Tento článek je v plném znění jako příloha č. 5.

Dále bych zmínil jeden pojem, se kterým jsem se setkal v Minimálním preventivním programu pro rok 2009/2010 Gymnázia Český Brod. (www.gcbrod.cz)

Jedná se o pojem „**netolismus**“, který znamená závislost na virtuálních drogách (televize, počítač, počítačové hry...). Nová technologie přináší své klady, ale i zápory. A právě jedním z těchto záporů dle mého názoru je vývoj některých počítačových her. Žáci jsou zcela zaujati dosažením výsledků v počítačových hrách, jsou schopni hrát dlouho do noci, což má za následek celkové vyčerpání, nepozornost a nesoustředěnost ve škole a případně vyšší únavy to může být i důvod záškoláctví. Toto zaujetí se odráží i ve vzájemné komunikaci, kdy se svými vrstevníky hovoří pouze o tomto tématu, používají zkratky, kterým rozumí pouze ti, kteří touto hráčskou vášní trpí a de facto se vylučují z jiných sociálních kontaktů.

4. Možnosti intervence

Včasná diagnostika ze strany pedagogů

Pro řešení záškoláctví má zásadní význam včasná diagnostika ze strany pedagogů

Učitelé procházejí v rámci své profesní přípravy školeními zaměřenými na rozpoznávání negativních školních jevů. Na toto vzdělání navazují různé specializační kurzy. Na každé škole působí minimálně jeden pedagog se speciální kvalifikací.

Většina škol má vypracovaný Minimální preventivní program, do kterého jsou zahrnuty všechny formy preventivních i nápravných programů se zaměřením na negativní školní jevy.

Zde má velkou úlohu poradenství ať již školní nebo jiných specialistů, kteří žákovi pomůžou pochopit svoji situaci i jeho vlastní reakci a navrhnout mu další postup. Strukturu poradenství ve třech fázích popisuje velmi pěkně Chris Kyriacou v knize Řešení výchovných problémů ve škole, kde tyto fáze zařadil do kruhu, kdy jednotlivé fáze následující za sebou se můžou vícekrát opakovat, dokud nedojde k vyřešení. (Kyriacou, 2005, s. 19)

První fází je naslouchání, které má rozhodující vliv. Dobře naslouchat neumí každý a zvláště při pohovoru s problémovým žákem je nutné mít dostatek citu a během rozhovoru projevit zájem, povzbuzovat jej otázkami, ale nenaléhat. Ideální je klást otevřené otázky, aby se mohl projevit a vyjádřit vlastními slovy. Samozřejmostí je vhodné prostředí, bez vyrušujících prvků.

Vždy musíme mít na mysli, že žák za školu nemusel jít o své vlastní vůli, jako například u toulavých dětí, ale mohl být k záškoláctví donucen okolnostmi, zejména šikanou, strachem ze školy, učitele či spolužáků. Může být tedy obětí a my bychom ho zbytečně viktimizovali a zhoršovali jeho situaci. Také je potřeba mu vysvětlit, že mu nelze slíbit mlčenlivost o svěřených skutečnostech, protože pedagog je vázán různými předpisy, které nejde obcházet.

Druhou fází je odhalení podstaty situace. Nelze se spokojit pouze s informacemi od žáka, které mohou být zkreslené a to z několika důvodů:

- může to být pouze jeho náhled na věc, kterou vnímá zkresleně a nekomplexně
- k věci, či svým pocitům se neumí vyjádřit
- může mít strach z učitele
- může být v případě šikanování ke zkreslené výpovědi donucen

Proto je v druhé fázi nutné prověřit situaci v rodině, případně se obrátit na další specialisty z pedagogicko-psychologické poradny, psychiatra nebo další odborníky.

Rozhodně se nelze spoléhat na prvotní informace, které mohou být zkresleny i některou chybou při interpersonální komunikaci, například haló efektem, soukromou teorií osobnosti apod.

Ve třetí fázi je třeba navrhnout postup, řádně jej žákovi vysvětlit, aby pochopil, že některé kroky vedoucí k nápravě mohou být nepříjemné, ale je nutno vycházet z příslušných právních, školních či jiných předpisů.

V některých případech stačí k nápravě pohovor se žákem, případně s jeho rodiči. A pokud záškoláctví netrvalo dlouho a žák má dobrý vztah ke škole, stačí na něho dohlédnout, aby věděl, že je kontrolován a další záškoláctví si rozmyslí.

Odstranění příčin

Pokud má dítě vybudován negativní vztah ke škole, je nutno zjistit konkrétní důvody a pracovat na jejich odstranění. Někdy je to složité a např. v případě vyššího stádia šikany, je nutný razantnější zásah a to buď vyloučení násilníků ze školy nebo odchod šikanovaného na jinou školu.

Nejdůležitější je spolupráce s rodinou. Protože pokud má žák dobré kvalitní zázemí, je cesta k nápravě jednodušší.

Aby bylo možno příčiny odstranit, je nutné přesně diagnostikovat vlastní důvody ať už jsou v žákovi samotném nebo mimo něj.

Intervence v rodině

Intervence v rodině představuje v dnešní době velmi složitou věc. Nejdůležitějším faktorem, který ovlivňuje spolupráci s rodiči je skutečnost, zda rodiče spolupracují se školou či ne. V rodinách, kde jsou oslabeny citové vazby mezi členy rodiny a rodiče nemají zájem o své děti, nechávají je samotné, nezajímají se o jejich kamarády, dochází k tomu, že dítě citově strádá. Z těchto důvodů se pak snadno zapojí do nějaké party, která mu nahradí citovou vazbu, ale současně na ně může velmi negativně morálně působit.

Pokud rodiče spolupracují je nutno dohodnout rozdělení jednotlivých kroků, zejména oboustrannou komunikaci a postupy při omlouvání absencí. Důležitá je především důsledná kontrola.

Dalším z možných způsobů intervence je využití prarodičů v případě, že rodiče se školou nespupracují. Tato spolupráce někdy může přinést dobré výsledky. V některých případech může být jejich pomoc vítaná, pokud problematický žák má k prarodičům dobrý vztah a vychází s nimi lépe než s rodiči.

Ve většině případů jsou prarodiče vzhledem k věku a zkušenostem velkou autoritou, zejména pokud se nevyhýbají moderní technice a jsou s ní zadobře.

Může to mít i svá úskalí. Jak uvádí například Zdeněk Matějček v publikaci „Co děti nejvíc potřebují“: „...prarodiče jako vychovatelé nebývají vždycky těmi ideálními, jsou sami ve vývojové fázi už ne – rodičovské. Musíme nutně počítat s tím, že mají sklon ke krajnostem v názorech a postojích, že věk u nich vyhraňuje některé příznivé i nepříznivé vlastnosti. Bývají povolnější a více děti rozmazlují, bývají ale také úzkostnější a více než zdrávo děti omezují.“ (Matějček, 2007, s. 44)

Pokud ale je rodina nefunkční např. rodiče jsou závislí na drogách, je svěřením dětí do péče prarodičů lepším řešením, než umístění v ústavním zařízení.

Motivace dětí

Dobrá motivace je jedním z nejdůležitějších prvků působení na problematické jedince, protože pokud se problematický žák sám rozhodne se záškoláctvím skončit, není potřeba další intervence, ale je pouze potřeba jej dostatečněji kontrolovat.

Na motivaci má vliv trávení volného času, protože mezi dětmi, které navštěvují například Střediska pro volný čas dětí a mládeže nebo sportovní kluby apod. není tolik záškoláků, mají totiž cíl něčeho dosáhnout a zpravidla nechodí za školu.

Jak důležitá je motivace jsem se sám přesvědčil na řízené praxi na Vyšší odborné škole oděvního designu a managementu a Střední uměleckoprůmyslové škole textilní v Brně v rámci Doplňujícího pedagogického studia, kde z rozhovoru s ředitelem vyplynulo, že nemají výraznější problémy se záškoláctvím, protože o studium je zde velký zájem a žáci, kteří se na tuto školu dostanou jsou lépe motivovaní. Na tuto školu se vzhledem ke specifickému studijnímu oboru hlásí ti, kdo mají zájem o určitý konkrétní obor například návrhářství, a tedy mají určitou konkrétní touhu po poznání a chtějí a mají zájem do školy řádně docházet.

4.1. Spolupráce s odborníky

První úroveň řešení záškoláctví představuje třídní učitel, který je v nejčastějším kontaktu s žáky a který řeší výchovné problémy ve třídě. Na práci třídního učitele úzce navazuje školní metodik sociálně-patologických jevů. Tito odborníci jsou vyškoleni k tomu, aby včas odhalili, že žák má nějaký problém, provedli předběžnou diagnózu. Dle stanovené diagnózy spolupracují s dalšími odborníky, např. etopedy, psychology, psychiatry apod.

Tito specialisté pak mohou dítě převzít do své péče.

Zvláště v případě zjevného narušení sociálních vztahů, kdy je třeba pomoc např. etopeda, tak v případě tak závažné příčiny jako je školní fobie, kdy bude nejlepším řešením předat žáka psychiatrovi či jinému specialistovi se zaměřením na tyto poruchy.

V případě specifických poruch učení je po zjištění konkrétní poruchy nutné upravit školní režim žáka tak, aby byly následky poruchy minimalizovány a současně ji kompenzovat například tím, že dysgrafie budou všichni učitelé zkoušet převážně ústně, a v některých případech je možno stanovit i individuální studijní plán.

4.2. Prevence

Prevence záškoláctví může být prováděna několika formami. Každá škola má zpracovaný systém řešení záškoláctví, který vychází z Metodického pokynu MŠMT k jednotnému postupu při uvolňování žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví. (Metodický pokyn k záškoláctví)

V rámci programů sociální prevence a programu prevence kriminality by měly být vytvářeny podmínky pro práci sociálních pracovníků a kurátorů se zaměřením na dlouhodobou a zejména individuální práci s nefunkčními nebo problémově fungujícími rodinami, vyhledávat problémové jedince a pozitivně na ně působit. Pomoci jim napravit a dohnat co zmeškali ve škole a především je motivovat k pozitivním zájmovým aktivitám. Jak se již dlouho říká – „Kdo si hraje – nezlobí“.

Pro srovnání uvádím starší článek na webových stránkách, který pojednává o řešení záškoláctví v různých částech světa. Text je velmi zajímavý a inspirativní je především poslední odstavec. Nápad s „píchačkami“ by měl být určitě u nás vyzkoušen. (příloha č. 5)

U nás problém záškoláctví řeší „Metodický pokyn MŠMT k jednotnému postupu při uvolňování žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví“, a to konkrétně v článku 1. Zde je stanoven postup při omlouvání nepřítomnosti žáka ve škole, kdy v případě nevěrohodnosti dokladu potvrzujícího důvod nepřítomnosti může ředitel školy věc řešit se zákonným zástupcem, případně se správním orgánem. Dále je zde stanoveno, kdo vede evidenci docházky a kdo se podílí na prevenci. Do prevence jsou zahrnuty tyto body – cituji:

- a) pravidelné zpracovávání dokumentace o absenci žáků,
- b) součinnost se zákonnými zástupci,
- c) analýza příčin záškoláctví žáků včetně přijetí příslušných opatření,
- d) výchovné pohovory s žáky,
- e) spolupráce se školním psychologem a institucemi pedagogicko-psychologického

poradenství,

f) konání výchovných komisí ve škole,

g) spolupráce s orgány sociálně-právní ochrany dětí apod.

Tyto body jsou plněny podle závažnosti, respektive podle počtu neomluvených hodin, kdy dle tohoto pokynu čl. II odst. (8) nad 10 neomluvených hodin je záškoláctví projednáno před výchovnou komisí. Pokud nedojde k nápravě, tak při počtu 25 neomluvených hodin je záškoláctví oznámeno č. II odst. (10). Ředitel školy posílá oznámení o pokračujícím záškoláctví přísl. orgánu sociálně právní ochrany dětí, pokud ani po projednání v přestupkové komisi nedojde k nápravě, je věc oznámena Policii ČR. (Metodický pokyn k záškoláctví)

Vždy se ale vyplácí záškoláctví předcházet a působit preventivně, než napravovat následky dodatečně. Zejména třídní učitel by měl znát nejen žáky, ale i jejich rodiče a mít přehled o jejich rodinném prostředí, aby se mohl včas zaměřit na žáka již v počátcích problému a včas intervenovat v jeho prospěch. Vždyť někdy jen krátký rozhovor, při kterém získá důvěru žáka a zjistí, s čím má problém a nabídne mu řešení, může přispět k rozhodnutí žáka nejtít za školu a s problémem se vypořádat.

Při dnešním vytížení pedagogů dalšími neučebními povinnostmi ale není jednoduché si najít na jednotlivé žáky dostatek času.

Samotnou prevenci můžeme rozdělit na primární, která působí na jedince v rámci jeho výchovy, tak aby získal kladné morální návyky a přijal je za své. Týká se tedy univerzálně celé populace nezasažené deviací.

Sekundární prevence se selektivně zaměřuje na rizikové jedince, kteří jsou přímo ohroženi sociální deviací. Patří sem krizová centra, střediska preventivně výchovné péče a další instituce.

Terciální prevence je zaměřena na jedince, či skupiny se sociální deviací, kde je nutno zasáhnout přímo a konkrétně podle jednotlivých poruch s cílem resocializovat tyto jedince a zabránit případné recidivě. (Kraus, 2009, s. 57 – 59)

Samozřejmě je nutné žákům mít co nabídnout pro jejich volnočasové aktivity. Ať již se jedná o řízené aktivity v zájmových, sportovních nebo jiných kroužcích a klubech, tak i neřízené aktivity, například vybudování hřišť, skateparků apod.

V rámci výuky společensko-vědních oborů je nutné klást důraz jednak na morální hodnoty a také vysvětlovat a rozebírat současnou filmovou a televizní tvorbu včetně dalších masmédií, jako je internet, s cílem jim nenásilnou formou objasnit jejich častou brakovou kvalitu a neúměrné množství agrese, násilí, brutality a nedostatku citu, které prezentují.

V neposlední řadě se musím zmínit i o úpadku morálky mezi žáky, kdy rodiče jednotlivé negativní prvky v chování dětí ještě omlouvají a naopak vystupují proti učitelům. Z praxe od své starší dcery vím, že v době kdy chodila na Střední zemědělskou školu, někteří její spolužáci zcela ignorovali během vyučování vyučujícího, a když je vyzval, aby šli k tabuli, že je ústně přezkouší, tak odmítli. Když jim řekl, že pokud se nenechají vyzkoušet, dostanou nedostatečnou, tak mu odpověděli, že ať jim ji klidně napíše, že jim je to jedno. Na jeho reakci, že to bude muset oznámit rodičům jedna spolužačka dcery dokonce drze odpověděla, že klidně může, že jestli chce, že mu na rodiče dá telefon.

Je očividné, že úpadek morálky v dnešní době, kdy všichni upřednostňují ekonomickou stránku života, je nutné klást důraz na výchovu ke skutečným morálním hodnotám, vzájemné úctě a toleranci.

Dílčí závěr

Je zřejmé, že náš školský systém má zpracovány potřebné postupy pro řešení záškoláctví, neboť tento negativní jev, který je rozšířen snad na všech školách, je nutno řešit včas. Zejména proto, že v případě delšího záškoláctví žáci mají jednak velký problém dohnat zameškanou látku a dále získávají negativní návyky, které si později mohou přenést do pracovního prostředí, kde můžou být následky mnohem závažnější, zvláště v případě ztráty zaměstnání.

Nelze ani pominout, že některé negativní jevy jako drogové závislosti, kriminalita jsou mnohem závažnější a záškoláctví je jen průvodní jev, který tuto závažnou situaci může signalizovat.

Praktická část

Cílem praktické části bylo, dle projektu, zjistit na vybraném vzorku jaká je situace se záškoláctvím na vybrané základní škole a gymnáziu v Kolínském regionu v roce 2010.

5. Základní popis, použité metody a cíle průzkumu

Popis výzkumného vzorku č. 1

První vzorek tvoří žáci 9. tř. ZŠ Cerhenice, Školská 280. Jedná se o základní školu v našem městyse, která má dlouhou tradici. Vedení školy i obce se o školu dobře stará, v současné době zde probíhá rekonstrukce, která je z části hotova. Pro žáky je zde k dispozici nová jídelna a tělocvična, dále zde mají počítačovou učebnu a učebnu jazyků apod.

Škola má zpracován a využívá integrační program, který zahrnuje:

1. integraci žáků s vývojovými poruchami učení a chování
2. integrace žáků s tělesným postižením
3. integraci žáků s více vadami.

Vzdělávací program podle kterého škola vyučuje, obsahuje:

- ŠVP "Naše škola" č.j. /2007
- hlavní cíle v oblasti vzdělávání a výchovy,
- individuální přístup k žákům,
- diferenciaci – podpora talentovaných žáků i žáků s VPU,
- přechod k vyučování podporujícímu samostatné uvažování žáků v souvislostech a se zaměřením pro praktický život,
- vytváření příznivé a otevřené atmosféry ve škole,
- vytvoření návyku slušného chování a vztahu ve skupině (agresivita, šikana, rasismus, protidrogová prevence), (www.skolacerhenice.cz)

V rámci prevence nabízí škola na svou velikost pěknou řádku zájmových činností, jedná se především o: Sborový zpěv, Střelecký kroužek, Klub mladého diváka (divadla v Praze),

Cvičení s třásněmi , Keramika, Zobcová flétna, Doučování z českého jazyka, Angličtina pro 1. třídu. (www.skolacerhenice.cz)

Popis výzkumného vzorku č. 2

Druhým výzkumným vzorkem jsou žáci 4. tř. čtyřletého Gymnázia Český Brod, Vítězná 616. Jedná se o maturitní ročník, a proto jsem do dotazníku zařadil i otázku týkající se jejich přístupu k záškoláctví v době, kdy se blíží maturita.

Gymnázium má zpracován Školní vzdělávací program, kde v rámci Výchovné a vzdělávací strategie má stanoveny jednotlivé klíčové kompetence. Zde jsem si dovolil ocitovat kompetence sociální a personální, které považuji za velmi důležité, neboť v dnešní době se k sobě někteří žáci chovají přezíravě, arogantně a hrubě.

„Učitelé posilují sebedůvěru žáků a jejich samostatný rozvoj chválením i prezentací jejich vlastní práce. Při práci ve skupině vyžadují vytvoření pravidel práce v týmu a jejich respektování. Důsledně je vyžadováno dodržování společně dohodnutých pravidel chování, na jejichž formulování se žáci sami podíleli. Škola se snaží u žáků rozvíjet jejich osobnost i sebepoznání i tím, že pořádá sportovně turistické a lyžařské kurzy.“ (www.gcbrod.cz, ŠVP s. 13 – 16)

Ve školním vzdělávacím programu má rovněž velmi pěkně a odborně zpracován přístup k žákům se speciálními vzdělávacími potřebami, žáků se sociálním znevýhodněním a také zabezpečuje výuku žáků mimořádně nadaných.

Použité metody

Použité metody zahrnovaly především studium literatury, analýzu dokumentů a konzultace s odborníky. V první řadě jsem prostudoval dostupnou literaturu, přičemž jsem zjistil, že knih na toto téma je velmi malé množství a jsou spíše speciálně zaměřeny např. Vocílka a kol. Stav a příčiny záškoláctví na zvláštních školách. Zahraniční prameny přeložené do češtiny jsou bohatší, ale také jich není mnoho. Ale i v těchto publikacích se jedná pouze o samostatné kapitoly, které se zabývají záškoláctvím, jako jedním z mnoha negativních jevů ve školním prostředí.

Uvedenou problematiku řeší centrálně Metodické pokyny MŠMT a na nejnižší úrovni školní řády a minimální preventivní programy.

Rovněž jsem problematiku záškoláctví konzultoval s řediteli a dalšími pedagogy na navštívených školách a v neposlední řadě jsem využil svých zkušeností z práce u kriminální policie a přestupkové komise při Místním úřadu Městské části Praha 4 Jižní Město, která projednávala záškoláctví a odtud jsou moje příklady z praxe.

Kvantitativní a kvalitativní šetření - dotazník ZŠ a SŠ. Vytvořil jsem dva typy dotazníků. Jeden pro ZŠ, druhý pro Gymnázium. Dotazník pro gymnázium obsahoval 22 otázek, pro ZŠ jen 21. Žáci Gymnázia byli dotazováni i na přístup k záškoláctví před maturitou. Použil jsem otázky uzavřené (ano-ne), výběrové (jedna nebo více možných odpovědí) a výběrové otevřené (výběr z více možných odpovědí, plus možnost doplnit vlastní odpověď).

Informace získané z dotazníků byly zpracovány do pomocné tabulky podle jednotlivých otázek a následně byly vytvořeny tabulky pro jednotlivé otázky a hypotézy.

Cíle šetření

Mým hlavním cílem v praktické části bakalářské práce bylo provést šetření u dvou vzorků žáků. Prvním vzorkem tvoří žáci 9 tř. ZŠ a ve druhém vzorku odpovídali studenti 4. ročníku gymnázia.

Cílem bylo porovnat množství záškoláků a důvody, které je vedly k záškoláctví., dále u žáků gymnázia jak dalece ovlivnila jejich přístup k záškoláctví blížící se maturita.

Důraz jsem také kladl na chování záškoláků v době kdy byli za školou, čím se zabývali s kým se scházeli, zda páchali nějakou protiprávní činností.

Rovněž jsem vyhodnocoval rozdíl mezi počtem záškoláků dívek a chlapců.

Také jsem porovnával zda žáci Základní školy v porovnání s žáky gymnázia jako psychicky a fyzicky méně vyzrálé osobnosti, více zneužívají záškoláctví k páchání trestné činnosti či jiných závažných protiprávních jednání.

Hypotézy

Hypotéza č. 1: Domnívám se, že záškoláctví se dopouští více chlapci než dívky.

Hypotéza č. 2: Domnívám se, že před maturitou žáci gymnázia omezí záškoláctví.

Hypotéza č. 3: Předpokládám, že žáci základní školy v porovnání se studenty gymnázia, jako psychicky a fyzicky méně vyzrálé osobnosti, více zneužívají záškoláctví k páchání trestné činnosti či jiných závažných protiprávních jednání.

Hypotéza č. 4: Předpokládám, že na základní škole a gymnáziu jsou rozdílné důvody k záškoláctví.

5.1. Průzkum zaměřený na příčiny záškoláctví

Zpracování dotazníku

Při zpracování dotazníku jsem využil zkušenosti získané ve studijních předmětech Pedagogická a psychologická diagnostika, Pedagogická psychologie, Techniky poznávání osobnosti a další.

Do dotazníku jsem zařadil jak uzavřené, tak otevřené otázky zejména k vlastním příčinám, ale i k tomu, jak záškoláctví omluvili, jak čas strávili, kde byli za školou apod. Neopomněl jsem do dotazníku zařadit též otázky zaměřené na zájmy a záliby.

V případě dotazníku pro gymnázium jsem vložil ještě otázku týkající se toho, jak se změnil přístup k záškoláctví před maturitou a kdo to ovlivnil.

Do dotazníku byly na závěr zařazeny dvě neočíslované otázky, které se netýkaly zkoumaného problému, ale toho, kterým otázkám nerozuměli a které otázky se jim nelíbily. To bylo z důvodu, abych se přesvědčil, zda dotazník pro ně byl srozumitelný a zda jim některé otázky byly nepříjemné. Na tyto otázky odpověděly pouze tři dívky na gymnáziu, kdy jedna nerozuměla všemu, ale nevedla konkrétně a napsala, že se jí otázky líbily. Další respondentka odpověděla, že otázkám rozuměla a že se jí otázky líbily a třetí, že otázkám rozuměla. Na základě toho usuzuji, že dotazník byl zpracován srozumitelně.

Sběr dat a jejich vyhodnocení

Na ZŠ Cerhenice bylo v den provádění šetření dne 13.03.2010 celkem 13 žáků, na Gymnáziu Český Brod bylo tento den 20 žáků.

Před rozdáním dotazníku jsem se představil žákům, vysvětlil jim důvody předložení dotazníku a vysvětlil jsem jim postup při vyplňování.

Všichni žáci dotazník vyplnili a odevzdali. Jeden z gymnazistů dotazník vyplnil pouze z jedné strany a tak byl vyřazen ze zpracování. V obou školách u otázky č. 5 (spokojenost ve škole) jedna dívka neodpověděla. Na Gymnáziu u otázky č. 16 (důvody neomluvené absence) několik žáků, i přestože neměli neomluvenou absenci, uvedli, že se čtyři bojí zkoušení a dvěma se nechtělo do školy.

Dotazníky byly po kontrole a vyřazení jednoho, jak je výše uvedeno, sumarizovány do dvou tabulek, kde byly zapsány zvlášť výsledky na ZŠ a Gymnáziu.

Zvlášť byli v tabulkách zpracovávány dívky a chlapci.

Srovnávací statistika dle jednotlivých příčin

Na ZŠ byli za školou 3 chlapci, což je 23,1% z celkového počtu žáků a 42,9% z celkového počtu chlapců.

Na Gymnáziu bylo za školou 17 z 19 žáků zahrnutých do vyhodnocení, z toho 9 dívek, což je 90% všech dívek a 8 chlapců, což odpovídá 88,9% ze všech chlapců. Celkově z této třídy bylo za školou 89,5% žáků.

Pokud se budu zabývat tím, jak strávili čas, kdy byli za školou, tak na ZŠ byli 2 záškoláci doma, z nichž jeden lenořil a druhý hrál počítačové hry. Třetí byl u kamaráda a rovněž hrál počítačové hry. Tito záškoláci uvedli, že byli za školou 1-3x. Je zřejmé, že hraní počítačových her má pro mladou generaci velký význam a tato pohnutka je tak silná, že jsou ochotni kvůli ní zmeškat i školní vyučování. Což v jejich věku může být velmi nebezpečné.

Toto také ukazuje na jednu z příčin v rodinném prostředí, nezájem, nebo malý zájem rodičů, kteří své děti dostatečně nekontrolují a navíc záškoláctví kryjí i tím, že svým dětem původně neomluvenou absenci dodatečně omluví.

Je zajímavé, že jeden ze záškoláků ZŠ uvedl, že v době, kdy byl za školou, požíval alkoholické nápoje tentýž žák pochází z neúplné rodiny, není spokojen ve škole a nevychází s učiteli, i když jinak uvedl, že ve škole nemá s nikým konflikty.

Pokud se týká způsobu, jak si absenci omluvili, tak jeden navštívil lékaře s vymyšlenou nemocí a dvěma to omluvili rodiče.

Na Gymnáziu uváděli, že v době záškoláctví bylo 15 záškoláků doma, s kamarády 6, se spolužáky 2, s přítelkyní/přítelem 6, sami byli 3 a 2 byli jinde. Vzhledem k tomu, že uváděli více odpovědí, celkový počet je vyšší než počet žáků.

Co se týče činnosti, které se věnovali v době, kdy byli za školou, tak 8 napsalo, že byli doma, 3 dívky dokonce uvedly, že se učily, 9 jich jen tak lenošilo, 5 hrálo na počítači, 6 jich navštívilo restaurační či podobné zařízení, 4 dívky chodily po obchodech, jeden se věnoval sportu, jeden uklízení a jeden spánku.

Porovnání výsledků ZŠ a SŠ

Hypotéza č. 1 – Domnívám se, že záškoláctví se dopouští více chlapci než dívky.

	ZŠ	z toho za školou	GYM	z toho za školou	Procentuelně	ZŠ	GYM
Dívky	6	0	10	9	Dívky	0%	90%
Chlapci	7	3	9	8	Chlapci	42,90%	88,90%
Celá třída	13	3	19	17	Celkem	23,10%	89,50%

Velmi mne překvapilo, že na základní škole nebyla za školou ani jedna dívka a naopak na gymnáziu jich bylo za školou více než chlapců. Tedy u žáků gymnázia se nepotvrdila hypotéza, že chodí za školu více chlapci než dívky.

Hypotéza č. 2 – Domnívám se, že před maturitou žáci gymnázia omezí záškoláctví.

Jak se to změnilo před maturitou?

Změnilo se to před maturitou?	GYM			%		
	dívky	chlapci	celá třída	dívky	chlapci	celá třída
nemá to vliv, za školu chodím stále	2	4	6	22.2%	50%	35.3%
omezil/a jsem záškoláctví	7	2	9	77.7%	25%	52.9%
se záškoláctvím jsem skončila	0	2	2	0%	25%	11.8%

Z tabulky vyplývá, že na více než polovinu žáků gymnázia měla blížící se maturita takový vliv, že s ním skončili, nebo je omezili. Je ale zarážející, že dívky záškoláctví pouze omezily, ale žádná s ním neskončila.

Hypotéza č. 3. Předpokládám, že žáci Základní školy v porovnání se studenty Gymnázia, jako psychicky a fyzicky méně vyzrálé osobnosti, více zneužívají záškoláctví k páčání trestné činnosti či jiných závažných protiprávních jednání.

Z vyhodnocení vyplynulo, že jeden žák ZŠ v době, kdy byl za školou požíval alkoholické nápoje.

Na gymnázium dvě dívky a tři chlapci požívali v době, kdy byli za školou alkoholické nápoje.

Je tedy zřejmé, že požívání alkoholických nápojů mládeží již od věku 15 let není nic neobvyklého. I když jsou žáci gymnázia ve věku, kdy smí legálně požívat alkoholické nápoje, je to poměrně velký počet, kdy necelá třetina záškoláků požívá alkoholické nápoje. V dnešní době se snižuje věk když žáci poprvé požívají alkoholické nápoje, případně další drogy a je tedy nutné tímto směrem zaměřit prevenci, hovořit s žáky, vysvětlovat a včas zasahovat. Zejména proto, že mladý organismus je přizpůsobivý a lehce si na alkohol či jinou drogu zvykne a snadno se stane závislým.

Žádný z žáků se nepřiznal, že by se dopustil nějaké protiprávního jednání, či že by byl vyšetřován Policií ČR.

4. Hypotéza č. 4: Předpokládám, že na základní škole a gymnázium jsou rozdílné důvody k záškoláctví.

Kde jsem v této době byl/a	GYM		třída - záškoláci	%
	dívky	chlapci		
doma	9	6	15	88.2%
s kamarády	3	3	6	35.3%
se spolužáky	2	0	2	11.8%
s přítelkyní/přítelem	3	3	6	35.3%
sám	3	0	3	17.6%
jiné	2(obchod , postel)	0	0	11.8%

	ZŠ		třída - záškoláci	Procentuelně třída - záškoláci
	dívky	chlapci		
doma	0	2	2	66.6%
s kamarády	0	1	1	33.3%
se spolužáky	0	0	0	0%
s přítelkyní/přítelem	0	0	0	0%
sám	0	0	0	0%
jiné	0	0	0	0%

Na otázku kde byli v době za školou velká část odpověděla, že doma – na gymnáziu to bylo 88,2 % a na základní škole to bylo 66,66 %.

35,3 % žáků gymnázia bylo s kamarády, 11,8 % bylo se spolužáky, 35,3 % bylo s přítelkyní či s přítelem, 3 žákyně gymnázia byly samy doma, jedna byla v obchodě a jedna zůstala v posteli.

Na základní škole byli dva chlapci doma a jeden byl s kamarády. Je zřejmé, že v našem městysu ani není moc možností jít někam jinam a proto byla většina záškoláků doma.

Co jsem v této době dělal/a	GYM		třída - záškoláci	Procentuelně třída - záškoláci
	dívky	chlapci		
byl/a doma	8	0	8	47.1%
učil/a jsem se	3	0	3	17.6%
nic, jen tak lenošil/a	6	3	9	52.9%
hrál/a na pc	2	3	5	29.4%
hrál/a na automatech	0	0	0	0%
navštívil/a restaurační či podobné zařízení	2	4	6	35.3%
chodil/a po obchodech	4	0	4	23.5%
účastnil/a se nějaké výtržnosti	0	0	0	0%
dopustil/a se nezákonného jednání	0	0	0	0%
jiné	2	1	3	17.6%

	ZŠ			Procentuelně
	dívky	chlapci	třída - záškoláci	třída - záškoláci
byl/a doma	0	0	0	0%
učil/a jsem se	0	0	0	0%
nic, jen tak lenošil/a	0	1	1	33.3%
hrál/a na pc	0	2	2	66.6%
hrál/a na automatech	0	0	0	0%
navštívil/a restaurační či podobné zařízení	0	0	0	0%
chodil/a po obchodech	0	0	0	0%
účastnil/a se nějaké výtržnosti	0	0	0	0%
dopustil/a se nezákonného jednání	0	0	0	0%
jiné	0	0	0	0%

Pokud se týká činností, kterými se zabývali v době, kdy byli za školou, tak je zajímavé, že více než polovina záškoláků gymnázia a třetina žáků ZŠ jen tak lenošila. Dále je varující, že více než třetina záškoláků gymnázia navštívila restaurační zařízení.

Spokojenost ve škole

Jsem ve škole spokojený/á	ZŠ			%			jedna dívka nehodnotila
	dívky	chlapci	celá třída	dívky	chlapci	celá třída	
ano	4	2	6	80%	28.6%	46.2%	
ne	1	5	6	20%	71.1%	46.2%	
	GYM			%			jedna dívka nehodnotila
Jsem ve škole spokojený/á	dívky	chlapci	celá třída	dívky	chlapci	celá třída	
ano	6	6	12	66.6%	66.6%	66.6%	
ne	3	3	6	33.3%	33.3%	33.3%	

Co mi ve škole vadí	GYM			%
	dívky	chlapci	celá třída	celá třída
spolužáci	2	0	2	10.5%
učitelé, učitelky	5	4	9	47.4%
učivo	6	1	7	36.8%
jiné	1(zima, vybavení)	4(přístup, způsob výuky, vedení)	5	26.3%

	ZŠ		celá třída	%
	dívky	chlapci		
spolužáci	0	0	0	0%
učitelé, učitelky	3	4	7	53.8%
učivo	1	3	4	30.8%
jiné	2 - nic	1 (nesmí na chodbu o přestávkách)	3	23.1%

Na otázku, co mi ve škole vadí, téměř polovina žáků gymnázia odpověděla, že učitelé/učitelky a na základní škole takto odpověděla více než polovina žáků. Učivo vadí více než třetině gymnazistů a necelé třetině žáků ZŠ.

Je tedy očividné, že vztahy s učiteli hrají velký význam u žáků a mohou být jednou z příčin, proč žáci chodí za školu.

Spolužáci vadili jen dvěma dívkám z gymnázia a je tedy zřejmé, že jako spolužáci ve třídě spolu vycházejí dobře. Na základní škole nevadili spolužáci nikomu a je zřejmé, že se navzájem dobře znají a že spolu většinou vycházejí. Z toho vyplývá, že dobré vztahy v kolektivu jsou pro žáky důležité a u daného vzorku vztahy mezi žáky nejsou příčinou záškoláctví.

5.2. Výsledky průzkumu a jejich využití v praxi

Obecná východiska výsledků průzkumu

Záškoláctví je v současné době jedním z velkých problémů na našich školách.

Potvrdily se skutečnosti získané při rozhovorech s pedagogy, že rodiče žákům základní školy omlouvají jejich absence a že skryté záškoláctví je v současné době skutečný problém.

Vyhodnocení příčin v rodině a ve škole

Z výsledků provedeného šetření vyplynulo, že jednou z příčin záškoláctví u daného vzorku žáků je nedostatečný zájem rodičů o své děti. Rodiče nevědí, kam děti chodí, s kým se kamarádí a nekontrolují, zda jejich děti dochází do školy. V případě žáků gymnázia je chyba ale v samotném systému, protože pokud je žák gymnázia více než 18 let, škola bez jeho souhlasu nemůže informovat rodiče.

To je podle mého názoru skutečnost, která by měla stát za uvážení pro naše zákonodárce. I když se jedná o zletilého jedince v naprosté většině je závislý na rodičích a tedy rodiče by měli mít určitou, i když třeba částečně omezenou, možnost mít kontrolu nad docházkou a studijními výsledky svého dítěte.

Z příčin záškoláctví ve škole bych dal na první místo spokojenost ve škole a zejména na dobré vztahy s učiteli. Z výsledků šetření je očividné, že v případě žáků základní školy je ve škole nespokojeno 46 % žáků a v případě gymnázia 33,3 % žáků a jednou z příčin je, že 47,4 % žáků ZŠ a 53,8 % žáků gymnázia vadí učitelé.

Rovněž velké části žáků vadí učivo. Podle mých zjištění i při studiu mé starší dcery na střední škole byly tyto vztahy na této škole na podobné úrovni.

Z toho vyplývá, že na našich školách je stále velkým problémem vztah učitel a žák, a je zde tedy co zlepšovat. Pokud žák nemá dobrý vztah k učitelům, ztrácí zájem o výuku. Proto si nemůže vybudovat dobrý vztah k jednotlivým předmětům a tedy má i horší studijní výsledky a dále vyhledává jiné aktivity, které posléze mohou vést k záškoláctví a následně i k dalším negativním aktivitám.

Možné způsoby využití ve vzdělávacím systému

Výsledky průzkumu mohou posloužit pracovníkům ve školství, zvláště pokud se týká vlastních příčin záškoláctví. Protože některé z příčin záškoláctví mohou být ve školním prostředí, je zde možnost vlivu a nápravy ze strany samotných pedagogických pracovníků.

Samozřejmě je potřeba využít spolupráci s dalšími odborníky a zejména s rodinou, pokud je funkční.

Aby byla opatření proti záškoláctví účinná, musí být příčiny zkoumány do hloubky tak, aby vlastní intervence postihla podstatu a byla co nejúčinnější. Samozřejmě je také nutné tyto příčiny zkoumat v širších souvislostech s výsledným stanovením preventivních programů a z hlediska prevence mít problematickým i neproblematickým žákům vždy co nabídnout.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo v rovině teoretické popsat příčiny záškoláctví jako patologického jevu a to se zaměřením na důvody, které vedou k záškoláctví. Zde jsem se zabýval jak příčinami vyplývajícími ze špatně fungujících, případně nefunkčních rodin, tak i příčinami ve školním prostředí.

První hypotéza, že za školu chodí více chlapci, než dívky se potvrdila u základní školy, ale u gymnázia tomu bylo naopak. Zde bylo více dívek než chlapců.

V případě druhé hypotézy se potvrdila skutečnost, že blížící se maturita, měla kladný vliv na záškoláky. Více než polovina z nich záškoláctví omezila nebo s ním skončila. Zajímavé ale bylo zjištění, že dívky záškoláctví omezily, ale ani jedna s ním před maturitou neskončila.

Nepotvrdila se hypotéza č. 3, že žáci ZŠ budou v době kdy byli za školou více páchat trestnou činnost. Žádný z žáků se nepřiznal, že by se dopouštěl nějakého protiprávního jednání.

Je ale varující, že pět žáků gymnázia a jeden žák ZŠ uvedli, že v době, kdy byli za školou, požívali alkohol. A neméně překvapující je, že z těch pěti žáků na gymnázium byly dvě dívky. To ukazuje i na zjevný současný trend, že dívky proti chlapcům nezůstávají pozadu, jak v kouření, tak v požívání alkoholu či jiných drog.

Při porovnání příčin záškoláctví se nepotvrdilo, že příčiny mezi žáky základní školy a gymnázia jsou rozdílné. Rozdílly byly především v aktivitách, kterým se věnovali záškoláci v době, kdy byli za školou.

Mezi hlavní příčiny záškoláctví bych zařadil špatný vztah ke škole – jen 2/3 žáků byli spokojeni ve škole, jako další příčinu jsem zjistil nemotivující školní prostředí a přístup učitelů – na gymnázium devíti žákům vadí učitelé a současně tři z nich uvádějí učitele jako příčinu konfliktů ve škole.

Bylo by zajímavé provést podrobnější testy k tomu, proč jsou ve škole žáci nespokojeni a v čem by chtěli tuto skutečnost zlepšit. Dále se zaměřit na vnitřní příčiny záškoláctví v samotných žácích, protože některé příčiny se těžko odhalují. V případě, že za záškoláctvím je jen lenost a nezájem o školu, je někdy učitel bezmocný a těžko hledá motivaci pro žáka, zejména pokud mu to rodiče omlouvají.

Zde bych chtěl zdůraznit dva závažné jevy, které jsem v průběhu zpracování bakalářské práce zjistil. Je to jednak skryté záškoláctví, kdy rodiče svému dítěti omluví absenci a to i v

případě, že o ní před tím nevěděli. Dále druhá závažná skutečnost je, že v případě žáků střední školy, kteří dosáhnou zletilosti, se stává, že žák nepodepíše souhlas o informování rodičů o jeho školních výsledcích a učitelé to musí respektovat. Ani v případě závažného porušení školního řádu, záškoláctví či zhoršení prospěchu nesmí informovat rodiče. Jediné co může podle školního řádu v případě delších nebo opakovaných absencí požadovat potvrzení od lékaře.

Moje práce může být využita u učitelů a dalších pedagogických pracovníků, podílejících se na výchově a vzdělávání.

Tato práce je dílčím materiálem, který vychází z daných dispozic a informací, získaných na konkrétní ZŠ a Gymnáziu, a proto se domnívám, že by bylo vhodné v tomto projektu pokračovat v další následující studii, jež by měla hlubší vertikální dimenzi.

Resumé

Moje práce se zabývala záškoláctvím jako sociálně patologickým jevem se zaměřením na příčiny záškoláctví.

Cílem bakalářské práce bylo v rovině teoretické popsat příčiny záškoláctví jako patologického jevu a to se zaměřením na důvody, které vedou k záškoláctví. Zde jsem se zabýval jednak příčinami v rodině, které vyplývají ze špatně fungujících, případně nefunkčních rodin, dále přehnanou péčí a nejednotností výchovy. Dále jsem se zabýval příčinami záškoláctví ve školním prostředí, kam patří zejména školní fobie, šikana, strach z nesplněných povinností, strach z pedagogů, drogy a závislosti.

Pokud se týká možností intervence, zde jsem na první místo zařadil včasnou diagnostiku ze strany pedagogů, která je rozhodující pro další postup. Následuje odstranění příčin, intervence v rodině. Důležitá je zejména motivace dětí a dále spolupráce s odborníky, protože v některých případech samotný pedagog není sám schopen provést potřebnou diagnostiku a ani nemůže nahradit psychiatra, etopeda či jiného odborníka.

Z výsledků šetření dotazníkovou metodou jsem zjistil, že mezi hlavní příčiny záškoláctví na vybrané ZŠ a Gymnáziu patří nespokojenost ve škole, kdy velké části dotazovaných vadili učitelé a učivo. Jako další příčinu vidím v nedůslednosti rodičů, kteří se nezajímají, zda děti chodí do školy a co dělají ve volném čase.

Moji práci mohou využít pracovníci ve školství a dalších oborech, které se týkají práce s dětmi, výchovou a vzděláváním.

Anotace

Práce se zabývala záškoláctvím jako sociálně patologickým jevem se zaměřením na příčiny záškoláctví v rodině a ve škole. Vlastní šetření bylo prováděno na vybrané základní škole a gymnáziu. Byly zkoumány příčiny záškoláctví, podíl chlapců a dívek mezi záškoláky a na gymnáziu také jaký vliv měla blížící se maturita na záškoláctví. Zjištěné poznatky mohou být využity pracovníky ve školství a dalších oborech pracujících s mládeží.

Klíčová slova

Intervence, škola, výchova, rodina, nefunkční rodina, netolismus, přestupek, záškoláctví, šikana, školní fobie.

Annotation

Thesis work dealt with záškoláctví as socio-pathological phenomenon, focusing on the causes of truancy in the family and at the school. The actual survey was carried out at selected primary school and grammar school. The causes of truancy, the proportion of boys and girls among the truants and at the grammar school also the upcoming graduation's impact of truancy were investigated. Of findings can be used in staff education and other fields working with youth.

Keywords

Intervention, school, education, family, dysfunctional families, netolismus, offense, truancy, bullying, school phobia.

Seznam použité literatury

- 1) Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník ve znění změn a doplňků
- 2) Zákon č. 200/1990 Sb. Přestupkový zákon ve znění změn a doplňků
- 3) Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, č. j. 10194/2002-14 ze dne 11. března 2002
- 4) Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, č. j. 24 246/2008-6 ze dne 8.12.2000
- 5) Elliott, J., Place, M., Dítě v nesnázích, Grada 2002, 208 s., ISBN 80-247-0182-0
- 6) Kohoutek, R., Pedagogická psychologie, IMS Brno, Brno 2006, 268 s.
- 7) Kolář, M., Bolest šikanování, 2. vyd. Praha 2005, Portál, 256 s., ISBN 80-7367-014-3
- 8) Kolář, Z., Šikulová, R., Vyučování jako dialog, 1. vyd. Praha: Grada 2007, 132 s., ISBN 978-80-247-1541-4
- 9) Kraus, B., Sýkora, P., Sociální pedagogika, IMS Brno, Brno 2009, 64 s.
- 10) Krowatschek, D., Domsch, H., Do školy beze strachu, 1. vyd. Brno 2007, Computer press, 144 s. ISBN 978-80-251-1767-5
- 11) Kyriacou, Ch., Řešení výchovných problémů ve škole, 1. vyd. Praha: Portál 2005, 152 s., ISBN 80-7178-945-3
- 12) Matějček, Z., Co děti nejvíc potřebují, 4. vyd. Praha: Portál, 2007, 110s., ISBN 978-80-7367-272-0
- 13) Nakonečný, M. Sociální psychologie. Praha: Academia, 1999, 286 s. ISBN 80-200-0690-7.
- 14) Vágnerová, M. a kol., Patopsychologie dítěte pro speciální pedagogy, , 2. vyd.(SPN vyd. 1.), Praha: UK Praha v SPN Praha 1988, 188 s.
- 15) Vaňková, Z., Rámcový vzdělávací program a středoškolské vzdělávání, IMS Brno, Brno 2009, 34 s.
- 16) Vízdal, F., Techniky poznávání osobnosti, IMS Brno, Brno 2005, 50 s.
- 17) Vocílka, M. a kol., Stav a příčiny záškoláctví na zvláštních školách, Praha 1998, 78 s.
- 18) <http://rodina.dama.cz/clanek.php?d=3350>
- 19) http://www1.eis.cuni.cz/cze/info4_03.html
- 20) <http://www.mvcr.cz/>
- 21) <http://www.skolacerhenice.cz>
- 22) <http://www.gcbrod.cz/index.php?stranka=dokumenty2>

Seznam příloh

1. Školní řád ZŠ - část týkající povinností žáků a omlouvání ze školní docházky
2. Školní řád Gymnázia – článek týkající se docházky
3. Vzor dotazníku – ZŠ
4. Vzor dotazníku gymnázium
5. Článek z internetu

Příloha č. 1: Školní řád ZŠ – část týkající se povinností žáků a omlouvání ze školní docházky

3.Pravidla vzájemných vztahů žáků a jejich zákonných zástupců s pedagogickými pracovníky školy

-Žáci se aktivně účastní školního vyučování a nenarušují nevhodně průběh vyučovacích hodin

-Žáci dodržují zásady slušného chování,zdraví pedagogické i nepedagogické pracovníky školy a jiné dospělé osoby ve škole

-Žáci si mohou vyžádat pomoc pedagogického pracovníka v případě, že neporozuměli učivu nebo si potřebují doplnit své znalosti

-Žáci si mohou vyžádat pomoc pedagogického pracovníka pokud se ocitnou v nesnázích nebo mají nějaké problémy

-Žáci dodržují pravidla hygieny a bezpečnosti ve škole i mimo ni,jsou povinni chránit své zdraví i zdraví svých spolužáků a pedagogických i nepedagogických pracovníků školy

-Pedagogičtí pracovníci se chovají k žákům vstřícně a snaží se pomáhat žákům řešit výukové a další problémy

-Zákonní zástupci musí omluvit nepřítomnost žáka ve škole nejpozději do 48 hodin

-Uvolňování žáků z vyučování – na jeden den uvolňuje žáka třídní učitel na základě písemné žádosti zákonných zástupců v ŽK

- Na více dní uvolňuje žáka ředitel školy na základě písemné žádosti rodičů

-Při opakované krátkodobé nepřítomnosti žáka ve škole může třídní učitel na základě rozhodnutí ředitele školy požadovat doložení nepřítomnosti žáka lékařskou zprávou

Příloha č. 2: Školní řád gymnázia – článek týkající se docházky

Čl. IV.

Docházka do školy

§1 Žák dochází do školy včas podle stanoveného rozvrhu hodin a je přítomen při vyučování všech povinných a volitelných vyučovacích předmětů a také nepovinných předmětů, které si zvolil.

§2 Nemůže-li se žák zúčastnit vyučování z důvodů předem známých, požádá jeho zákonný zástupce (u zletilých žák sám) písemně o uvolnění z vyučování. Přitom platí, že

_ na jednu vyučovací hodinu nebo dvouhodinu uvolňuje vyučující příslušného předmětu nebo třídní učitel

_ na jeden až dva dny uvolňuje třídní učitel;

_ na delší dobu uvolňuje ředitel školy na základě písemné žádosti zákonného zástupce žáka nebo žádosti zletilého žáka. Žádost se podává na formátu A4.

§3 Nemůže-li se žák zúčastnit vyučování z nepředvídaných důvodů, oznamuje jeho zákonný zástupce (u zletilých žák sám) do dvou pracovních dnů od počátku neschopnosti třídnímu učiteli důvod nepřítomnosti. Do dvou pracovních dnů po návratu do vyučování je nezbytné předložit třídnímu učiteli omluvný list (u nezletilých žáků podepsaný zákonným zástupcem žáka). Třídní učitel svým podpisem potvrdí kontrolu omluvného listu. Absenci z důvodu nemoci omlouvají vždy zákonní zástupci žáka, při absenci delší než 2 dny má třídní učitel právo požadovat vyjádření lékaře. Při onemocnění studenta nebo členů jeho rodiny přenosnou chorobou platí obecný právní předpis.

§4 K návštěvě lékaře využívá žák v rámci možností dobu mimo vyučování. Nepřítomnost z tohoto důvodu dokládá žák rovněž na omluvném listu dle pravidel uvedených v §3.

§5 Ředitel školy může umožnit žákovi ze závažných důvodů (zdravotní postižení, úraz, studijní pobyt, dlouhodobá nemoc apod.) studium dle individuálního studijního plánu.

Rozhoduje přitom v souladu se správním řádem.

§6 Jestliže se žák neúčastní vyučování po dobu nejméně pěti dnů a jeho neúčast při vyučování není omluvena, vyzve ředitel školy písemně zákonného zástupce žáka (resp. zletilého žáka), aby žák neprodleně doložil důvody své nepřítomnosti. Zároveň jej upozorní, že jinak bude posuzován, jako by studia zanechal. Jestliže do deseti dnů od doručení výzvy žák do školy nenastoupí nebo nedoloží důvod své nepřítomnosti, posuzuje se, jako by zanechal studia. Toto pravidlo neplatí pro žáky účastníci se povinné školní docházky.

§7 Pro řádnou klasifikaci je požadována účast žáka ve vyučování každého povinného předmětu v rozsahu alespoň 70% s výjimkou případů hodných zvláštního zřetele. Není-li toto splněno nebo nejsou-li z jiného důvodu zaviněného žákem dostatečné podklady pro jeho klasifikaci, může být žák v řádném termínu neklasifikován. Ředitel v tomto případě stanoví termín dodatečné klasifikace dle příslušné legislativy.

§8 Student přichází do školy včas, tj. nejpozději 5 minut před začátkem vyučovací hodiny. Před začátkem vyučovací hodiny setrvává žák na svém místě ve třídě a má připraveny potřeby pro vyučování. Pokud je učitelem určeno jiné místo pro shromáždění, vyčkává na něm v klidu a tichosti.

§9 Žák se zdržuje během přestávek v budově školy a neopouští ji. Výjimkou je přestávka na oběd a hlavní přestávka, kterou mohou v klimaticky vhodném období žáci využít k pobytu na školním dvoře.. Studenti vyššího gymnázia mohou školu opustit i o volné hodině.

§10 Ředitel školy může žáka na písemnou žádost zákonného zástupce žáka uvolnit z výuky tělesné výchovy, a to na pololetí nebo celý školní rok. Podmínkou pro kladné vyřízení žádosti je lékařské doporučení.

Zdroj:

<http://www.gcbrod.cz/SOUBORY/doplnenyskolnirad08.pdf> – výňatek z článku IV docházka do školy

13. Byl/a jsem vyšetřován/a Policií pro protiprávní jednání
/krádež, vandalství apod./: ano – ne

14. Jak jsem si nepřítomnost ve škole omluvil/a

- nijak
- napsal/a jsem si omluvenku sám/sama
- napsal/a mi omluvenku spolužák/spolužačka – sourozenec
- navštívil/a jsem lékaře s vymyšlenou nemocí
- omluvili mi to rodiče
- jinak – prosím uvést.....

15. Kolik mám neomluvených hodin

16. Důvody neomluvené absence:

- nechtělo se mi do školy - nebaví mne to ve škole
- svedl mne kamarád/kamarádka
- bál/a jsem se : - školy
 - spolužáků
 - učitele
 - zkoušení/písemky
 - jiné – prosím uvést

17. Kdo kladně ovlivnil můj přístup k záškoláctví: - učitel - jiný výchovný odborník
- rodiče - rozhodl/a jsem se sám/sama
- spolužáci

18. Moje zájmy: max. 3

- turistika
- sport
- čtení
- parta-kamarádi
- internet /facebook, icq
- filmy, hudba
- pomoc doma
- jiné – prosím uvést

19. Vycházím s rodičem/rodiči: ano – ne

20. Vycházím s učiteli: ano – ne

21. Příčinou konfliktů ve škole je:

- můj prospěch
- učitelé
- spolužáci
- jiné – prosím uvést
- nevím
- nemám konflikty

Nerozuměl/a jsem těmto otázkám:

Nelíbily se mi otázky:

Děkuji za Váš čas a vyplnění. Přeji mnoho studijních úspěchů.

Varianta ZŠ

Václav Vokřál

Příloha č. 4: Vzor dotazníku gymnázium

Dotazník záškoláctví

V rámci bakalářské práce provádím šetření k záškoláctví a budu porovnávat tento jev na Základní škole a Gymnáziu. Nepište nikde své jméno - dotazník je anonymní.

Prosím vyplnění všech otázek, které připadají v úvahu. Pokud si nebudete vědět rady, přihlaste se, Já nebo vyučující Vám to rádi vysvětlíme. Označte volbu ANO nebo NE zakroužkováním, při výběru z nabízených odpovědí volbu, která připadá v úvahu podtrhněte

1. Třída A – B - C
2. Pohlaví muž - žena
3. Žiji v úplné rodině: ano - ne
4. Můj průměrný prospěch /pokud ho vím/
5. Jsem ve škole spokojen/spokojena: ano - ne
6. Co mi vadí ve škole: - spolužáci
 - učitelé/učitelky
 - učivo
 - jiné – prosím uvést
7. Byl/a jsem za školou: - nikdy – pokračujte otázkou č. 19
 - 1 až 3x
 - vícekrát – prosím uvést kolikrát asi
8. Kde jsem v té době byl/byla : - doma
 - s kamarády
 - se spolužáky
 - s přítelkyní/přítelem
 - sám
 - jiné prosím uvést
9. Co jsem v té době dělal/dělala: - byl/a doma
 - učil/a jsem se
 - nic jen tak lenošil/a
 - hrál/a na počítači
 - hrál/a na automatech
 - navštívil/a restaurační či podobné zařízení
 - chodil/a po obchodech
 - účastnil/a se nějaké výtržnosti
 - dopustil/a se nezákonného jednání
 - jiné prosím uvést
10. Požíval/a jsem v té době alkohol: ano – ne
11. Požíval/a jsem v té době drogy: ano – ne
12. Popral/a jsem se: ano – ne
13. Byl/a jsem vyšetřován/a Policií pro protiprávní jednání
 /krádež, vandalství apod./: ano – ne

14. Jak jsem si nepřítomnost ve škole omluvil/a

- nijak
- napsal/a jsem si omluvenku sám/sama
- napsal/a mi omluvenku spolužák/spolužačka – sourozenec
- navštívil/a jsem lékaře s vymyšlenou nemocí
- omluvili mi to rodiče
- jinak – prosím uvést

15. Kolik mám neomluvených hodin

16. Důvody neomluvené absence: - nechtělo se mi do školy - nebaví mne to
- svedl mne kamarád/kamarádka ve škole
- bál/a jsem se : - školy
- spolužáků
- učitele/učitelky
- zkoušení/písemky
- jiné – prosím uvést

17. Změnilo se to před maturitou: - nemá to vliv, za školu chodím stále
- omezil/a jsem záškoláctví
- se záškoláctvím jsem skončil/a

18. Kdo kladně ovlivnil můj přístup k záškoláctví: - učitel - jiný výchovný odborník
- rodiče - rozhodl/a jsem se sám/sama
- spolužáci - jiné – prosím uvést

19. Moje zájmy: max. 3

- turistika
- sport
- čtení
- parta-kamarádi
- internet/facebook, ICQ
- filmy, hudba
- pomoc doma
- jiné – prosím uvést

20. Vycházím s rodičem/rodiči: ano – ne

21. Vycházím s učiteli: ano – ne

22. Příčinou konfliktů ve škole je:

- můj prospěch
- učitelé/učitelky
- spolužáci
- jiné – prosím uvést
- nevím
- nemám konflikty

Nerozuměl/a jsem těmto otázkám:

Nelíbily se mi otázky:

Děkuji za Váš čas a vyplnění. Přeji mnoho studijních úspěchů.

Václav Vokřál

Varianta Gym

Příloha č. 5: Článek z internetu

Svět začíná přísněji trestat záškoláky

Záškoláctví se šíří po celém světě. Absentérství se rozmáhá mezi žáky a studenty všech národností a věkových kategorií. Vypadá to všude stejně. Prázdné židle v učebnách, hromadící se špatné známky, bezradní rodiče...

Každá země má pro boj s tímto nešvarem svůj recept. Ve Francii jsou to pokuty, které musí rodiče za své potomky platit. Nejsou nijak malé. Za opakované vyhýbání se školní docházce činí až 750 euro.

Ve Velké Británii jdou ještě dále. V březnu tohoto roku byla matka pěti dětí odsouzena k dvěma měsícům vězení za to, že nedohlížela na školní docházku svých "náctiletých" dcer. K trestu vězení jí soudce přidal ještě peněžitou pokutu 2500 liber (3980 euro).

V Thajsku zase vyhledává záškoláky policie. Není to prý příliš obtížné, stačí občas udělat "zátah" v hernách a v internetových kavárnách, jimž mladí Thajci dávají přednost před školními škamnami.

Ve Švédsku zkoušejí místo biče metodu cukru. Studenti, kteří po celý měsíc nemají jedinou absenci, byť řádně omluvenou, dostávají od školy příspěvek ve výši 500 korun (55 euro. S nápadem přišel

Bengt Walter, ředitel gymnázia ve Falkenbergu poblíž Stockholmu.) Mezi švédskými pedagogy vzbudila tato metoda přinejmenším rozpaky, ale podle jejího vynálezce se velmi osvědčuje.

V modifikované podobě se jí dokonce rozhodli vyzkoušet i v tradičně přísné Velké Británii. Studenti obdrží čipovou kartu, jakési "píchačky", a za dobrou docházku nejsou sice odměňováni přímo penězi, ale slevami na některé zboží, na knihy, lístky do kina a podobně. Tento systém zatím probíhá pokusně na dvaceti školách v Nottinghamu a zdá se, že k plné spokojenosti jak žáků, tak pedagogů. (Plus)

Jakou máte zkušenost se záškoláctvím?

Datum vydání: 25.9.2003 zdroj: Plus